

הקדמת המחבר לספר מאירת עינים

מחבר הספר הוא ר' יהושע (יושע) וולק הכהן. נולד בשנת שט"ו (1555) תלמיד הרמ"א והמהרש"ל, חיבר את ספר הפרישה והדרישה והגהות דרישה על הטור, וספר מאירת עינים על שו"ע חו"מ.

פתיחה- תורה שבעל פה:

מחבר הספר פותח בשבח והודיה לבורא העולם שאף בכל הגלויות והתלאות לא נשתכחה תורה מישראל. וכמו שכתוב "בראשית ברא" וגו' בשביל ישראל ובשביל התורה שנקראו ראשית, כמבואר בבראשית רבה.

המחבר מספר את כל השתלשלות התורה שבע"פ, כמו שמבואר בהקדמת המשניות לרמב"ם. החל מנתינתה בסיני על כל חמשת חלקיה, מסירתה ליהושע זקנים וכו'.

אופיה של התורה שבע"פ שלא ניתנה להיכתב משום המחלוקות, אך בדור הרביעי לחורבן הבית השני הסכימו החכמים ובראשם ר' יהודה הנשיא על כתיבת התורה שבע"פ כדי שלא תשתכח התורה בגלות. חיבורו לא הספיק בדורות שאחריו ונוספו עליו מימרות רבות עד שבאו רבינא ורב אשי בבבל ורבי יוחנן בארץ ישראל וסדרו את התלמוד הבבלי והירושלמי.

ספרי ההלכה- אליה וקוץ בה.

לאחר מכן מספר בעל הסמ"ע על פתיחת התקופה של כתיבת ספרי ההלכה שממשיכה עד ימינו. ומפרט את הסיבה לכתיבתם מעלותיהם וחסרונותיהם.

הצורך הוא מובן משום שבתלמוד רבו המחלוקות ורבו המקומות בהם מובאים ההלכות, וקשה לאדם מישראל לדעת את אשר יעשה מתוך העיון בתלמוד.

אליה: החלוץ היה ר' יצחק אלפסי (הרי"ף) שסידר בצורה מופלאה את הגמ' כצורתה והביא רק את הדברים להלכה עם הופסות מעט מעצמו.

וקוץ בה: הדורות שאחריו לא הסתפקו בחיבורו, משום שהוא כלשון הגמ' שקשה יותר להבנה, ואינו מפורט מספיק למעשה. וכסדר הגמ' שהוא חלק פה וחלק שם וכל הרוצה לפסוק מתוך הדברים צריך לדעת את כל ההלכות כולם כדי שידע לפסוק מכל המקומות.

אליה: לאור זה כתב הרמב"ם את חיבורו "היד החזקה" וכתה את כל הדינים הכתובים בתורה ובמשנה ובגמ' בספרא ספרי הגאונים והתקנות שתקנו אחריהם. והכל בלשון בהירה ומפורטת.

וקוץ בה: הקושי בספריו של הרמב"ם הוא ההחלטיות שלו לכתוב את כל ההלכות ללא מקורות ובלי לפרט את הדעות החולקות בדבר. וכבר נאמר בגמ' בעדויות מדוע נאמרו במשנה והגמ' דעות היחיד אף שאין הלכה כמותם, כדי שאם יבוא אדם ויאמר שמעתי כך וכך נדע לומר לו "שמעת, ודברי פלוני שמעת ואין הלכה כמותו" כלומר, מכלול הדעות והמקורות נותן חיזוק וסמך לדבר.

הראב"ד גם כותב על הרמב"ם: "...ואלו ידע שיש גדול ממנו הפליג בשמועתו, על דרך אחר היה חוזר. ועתה לא אדע למה אחזור מקבלתי ומראיותי (ששונים מפסק הרמב"ם) מפני זה החיבור אם החולק עלי גדול ממני הרי טוב, ואם אני גדול ממנו למה אבטל דעתי מפני דעתו..." הרמב"ם לא נתן חלון בדבריו שנוכל לבדקו ולכן גם קשה לקבלו.

הרא"ש גם כותב כך: שאין לפסוק כהרמב"ם בלי להיות בקי בסוגיא. כלומר: לעיתים יכול להיות שיצא לך אחרת מהסוגיא, או שבסוגיא ההלכה מסויגת יותר. ולכן אל תמהר לפסוק כמותו בלי לבדוק במקורות.

אליה: לאור זה כתב ר' משה מקוצי את ספרו "סמ"ג" עם כל הדינים עשה ולא תעשה שבתורה, עם מקורות מן המשנה והגמ' ופסקי הגאונים, ודעות החולקים.

וקוץ בה: החיסרון בחיבורו שקיצר בהכרעת הדין, וגם מכיון שסידר את ספרו על סדר עשה ולא תעשה- יש דברים שאינם כל כך מענין המצוה שלא עמד עליהם. והוא עצמו כתב שזה ספר ליסודות המצוה ולא חילוקיהם באורך.

המחבר מציג עוד חיסרון כללי בחיבוריהם של הרי"ף, הרמב"ם והסמ"ג: שהם לא היו מבני אשכנז והצרפתים שהיו להם שינויי נוסחאות וגירסאות בגמ', וקיבלו את דרך הלימוד של בעלי התוספות אשר מרוב הפלפולים והדיקדוקים נתרבו תלי תילים של הלכות וחילוקי דינים.

אליה: לאור כל זאת כתב הרא"ש את חיבורו על פי פסקי היר"ף וכל הוספות בעלי התוספות ומהר"ם רוטנבורג והגאונים. וכתב את דעות החולקים בכל דבר. ומכיון שרצה להראות באצבע איך הכרעתו בכל דבר, כתב את חיבורו על סדר הגמ' עם פי' רש"י ותוס' והחולקים עליהם.

וקוץ בה: חזרה הבעיה שהיתה עם חיבורו של הרי"ף- שזה על סדר הגמ' זעיר פה זעיר שם והרוצה לפסוק צריך להיות בקי בכל החיבור כדי שידע את כל ההלכות.

אליה: לאור כל זה כתב בנו ר' יעקב בעל הטורים את חיבורו "ארבעה טורים" "חיבור נאה ומפואר בכל הידור ותואר!" וכתב בו כסדר כל ההלכות בלשון צח וקצר וכתב את לשון הגמ' ודיעות החולקים באותו הדין, ומה הסכים הרא"ש לדינא באותו הדין. גם מדעתו הוסיף את פסקיו, ושאר הפוסקים. "הבקי והמדקדק בדבריו... יראה שדברי הטור מדוקדקים ומרומזים בקיצור לשונו- כל מה שכתבו התוספות הרמב"ם והרא"ש ושאר גאונים הנ"ל בדין ההוא". ונתפשט חיבורו בכל ישראל.

וקוץ בה: החיסרון בחיבורו של הטור הוא שברוב המקומות פסק כדברי אביו הרא"ש אפי' שהרבה חולקים עליו, ובעבור זה יש מבוכה רבה כמי לפסוק.

אליה: לאור זה כתב ר' יוסף קארו את חיבורו "בית יוסף", שבו אסף כל המחנות במקור דברי הגמ' והראשונים, וכן הסכמת הגאונים בכל דבר ודבר, ופסק הלכה בכל דבר על פי הסכמת שנים מהשלשה פוסקים- הרי"ף הרמב"ם והרא"ש. ועל פי זה גם כתב את חיבורו "שולחן ערוך" שהוא פסק הלכה לבד בכל דבר.

וקוץ בה: ר' משה איסרלן (איסרליש) אומר שהחיסרון ב"שולחן ערוך" היה בדרך הפסיקה, שבמקומות רבים ה"אחרונים" שמימיהם אנו שותים כהאור זרוע המרדכי אשר"י סמ"ג סמ"ק הגהות מיימוניות ועוד- הם נגד פסק זה שכתב השו"ע על פי שלשת עמודי ההוראה. והוא (הבית יוסף) ישב ב"ארץ ישמעאל" שנוהגים למעשה כמו פסקיהם של שלשת העמודים. אך במקומותינו פולין אשכנז ורוסיה- שנמשכים אחרי פסקי התוס' וחכמי אשכנז, אין נראה לפסוק כדברי שלושת הפוסקים הנ"ל.

אליה: לאור זה כתב ר' משה איסרלן את חיבורו "דרכי משה" שם הביא את הכרעתו ועוד דינים שלא כתובים בב"י. עוד כתב הגה על שו"ע עם פסקיו.

חיבורו של המחבר.

פותח הסמ"ע ומספר על עצמו שלמד אצל הרמ"א והמהרש"ל והמשיך ללמוד וללמד להעמיד תלמידים ולהנהיג קהילות וכת את חידושו ובעו"ה נשרפו כולם.

אז פנה ללימוד ההלכה וראה שיש הרבה מה ללמוד בה ולדקדק. ויסד לו חמיו ר' ישראל ב"ר יוסף איידלס בית מדרש בלבוב ושם ישב עם תלמידיו ושקדי על לימוד ההלכה.

מסקנותיו היו שחיבורו של השו"ע אינו מספיק לבני דורו מכמה סיבות: 1. לעיתים קשה בלשונו של השו"ע לברר את הדברים הרלוונטיים למעין. 2. לעיתים הב"י קיצר עד שקשה להבינו. 3. הב"י לעיתים מקשה על הפוסקים מהגמ' אע"פ שבעיון בגמ' נראה שטפשו ליישבם. 4. מכיון שיסודותיו של השו"ע הם על פי הרי"ף והרמב"ם לא עיין יפה בדברי הטור שמרומזים בדבריו דברים עצומים. 5. לעיתים פירש פירושים שלענ"ד אינם עולים יפה.

עוד מוסיף: שהיום חושבים האנשים שיכולים ללמוד את התורה על רגל אחת ולפסוק על פי השו"ע והרמ"א מבלי לעיין במקורות אע"פ שכוונתם לא כך היתה. כ"ש שמדמים מילתא למילתא ככל העולה על רוחם.

טיב חיבורו.

לכן אומר שאינו רוצה להחמיץ המצוה לחבר חיבור ולברר בו את כל דברים אלו. וסידר את חיבורו על הטור מכיון שהביא כבר את רוב הדיעות וכן השו"ע. ומאריך לדמות את ארבעת חיבוריו בבחינת ארבעה נהרות היוצאים מגן עדן. ומאריך שהשיג בחיבורו את כל המעלות- גם פירוט ההלכות, כתיבת המקורות, דיעות החולקים וההכרעה בדבר. ואף כי ארוכים הם, קצרים הם למבקש התכלית ולמירב התועלת. ומבלי חיבורו אי אפשר לפסוק מתוך השו"ע כלל! ומאידך אין זה חיבור העומד בפני עצמו משום שספר עצמאי מחייב לחבל בדברי הראשונים- השו"ע והרמ"א-זזה דבר שאין להעשות. ולכן הצמיד את חיבורו לטור והשו"ע.

מסקנה וצידה לדרך.

המחבר נותן בחיבורו מענה מלא לכל הבעיות שהציב בספרי ההלכה למיניהם. עם זאת הוא מבין שאי אפשר להתעלם מהספרים הקיימים על אף חסרונותיהם, מכיון שזה עצמו אי נתינת מענה, כי אולי המחבר מעביר את אמירתו שלו- אבל בתוך המפעל התורני, ברור שיש שיסכימו ויש שיחלקו בדבר. ולכן אתה צריך להשאיר לזה מקום. ואם התעלמת- לא פתרת את הבעיה.

לדבריו, המקום שיש להשאיר הוא ביצירת שיח ו"שטח עבודה" על ידי הספרים הקיימים, **ובתוכם** לתת את המענה לבעיות מבלי ליצור בעיות חדשות בביאור חדש.

רבנים אחרים בתקופתו- בחרו להתעלם מהשו"ע והב"י מכח החסרונות הקיימים בו, אבל הוא- רואה את הצורך בספר ההלכה שיתן מענה סופי לפסיקת הלכה למעשה, ומצד שני רואה את הבעיות והחסרונות בחיבורים הקיימים- ואף שיש לו מענה לזה מבין שיש לתת את המענה מתוך הקבלה של הקיים.

רואים אנו לאחר יותר מ-400 שנה שגישה זו נשארה וספר השו"ע נשאר בתור הבסיס ו"שטח העבודה" להשמיע דיעות מסכימות וחלוקות ומתוכם להכריע את ההלכה.

לסיום-המחבר אומר כ זאת מבלי חוסר הערכה עצמית לחיבורו שהוא הנכון, האמיתי והיחיד. אבל הבין המחבר, שעד ביאת מתרץ קושיות ובעיות- אין דרך אחת לאמת.